

**Archeologienota
Mariakerke (Gent) – Zuidbroek
(bouw woningen)**

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/132

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	6
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	6
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	18
2.4	Assessmentrapport	18
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	18
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	24
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	29
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	32
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	33
3	Samenvatting.....	34
4	Bibliografie	35
4.1	Publicaties	35
4.2	Websites	35
5	Bijlagen	36
5.1	Archeologische periodes	36
5.2	Plannenlijst	36
5.3	Fotolijst.....	37

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017H144

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Gent, Mariakerke, Zuidbroek, Groenevelden

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 100989, 196777
- 101016, 196730
- 100882, 196611
- 100847, 196652

Kadastraal plan:

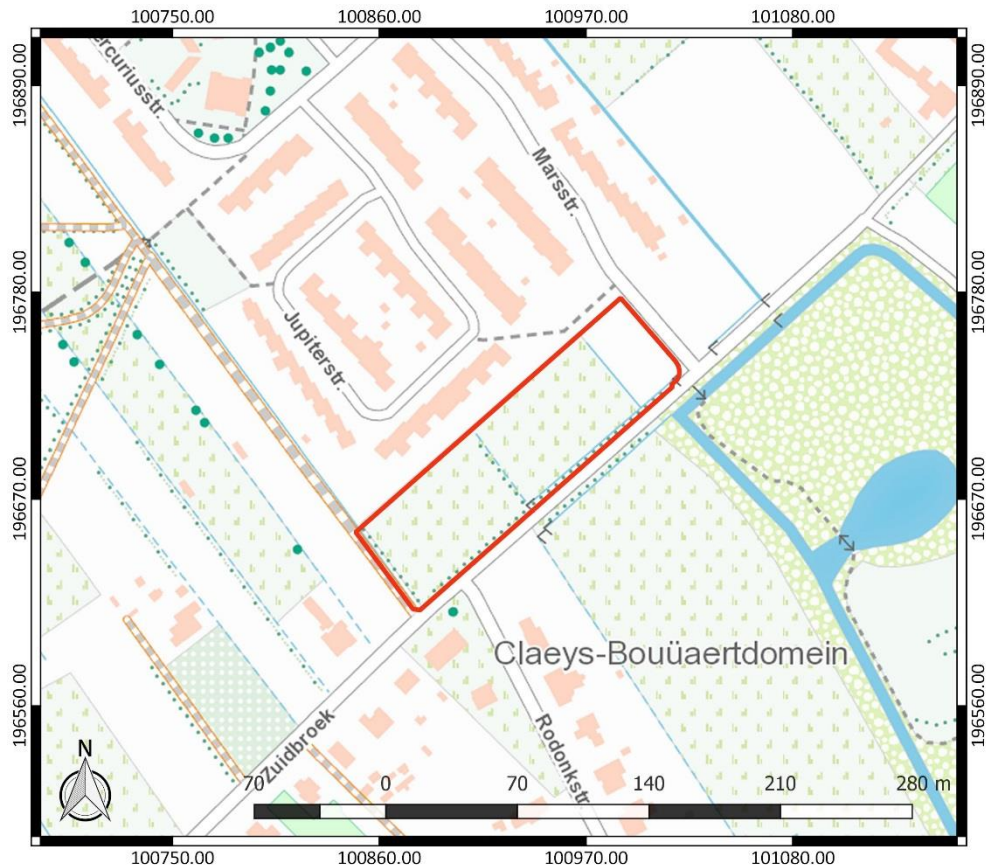

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Mariakerke, Afdeling 29, sectie A, nummers 937c (partim), 938b (partim), 939b (partim), 950 b (partim), openbare weg

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 10190 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 30/08/2017 – 25/09/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, bronstijd, ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen archeologische voorkennis met betrekking tot het specifieke onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: De geplande werken beperken zich tot slechts een deel van het onderzoeksgebied (Figuur 3). De zone waar werken gepland worden, komt op een oppervlakte van ca 6454 m².

Figuur 3: Kaart met aanduiding van de zone waar werken gepland worden (blauw) binnen het onderzoeksgebied (rood), geprojecteerd op het GRB (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden van 25 woningen. Over het volledige terrein wordt de teelaarde ca. 30 cm diep afgegraven. De nulpas van de woningen komt 30 cm boven het huidige maaiveld te liggen. De onderkant zal ca. 20 cm onder het huidige maaiveld aangelegd worden. De funderingen kennen een verstoringsdiepte van ca. 1,20 m onder het maaiveld. De woningen zullen niet onderkelderd worden. Regenwaterputten en dergelijke zullen vermoedelijk aangezet worden op een diepte van ca. 2,50 m onder het huidige maaiveld.

GDR-architecten bvba

A Adolf Samuelstraat 22 T 09/331.57.90
9050 Gentbrugge F 09/232.08.23
U www.gdr-architecten.be E info@gdr-architecten.be

PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIEINOTA 22/08/2017 12:08:22

INPLANTINGSPLAN
VHPLAN08 - POI

Schaal 1 : 500

I Inplantingsplan

Figuur 4: Ontwerpplan (GDR-architecten)

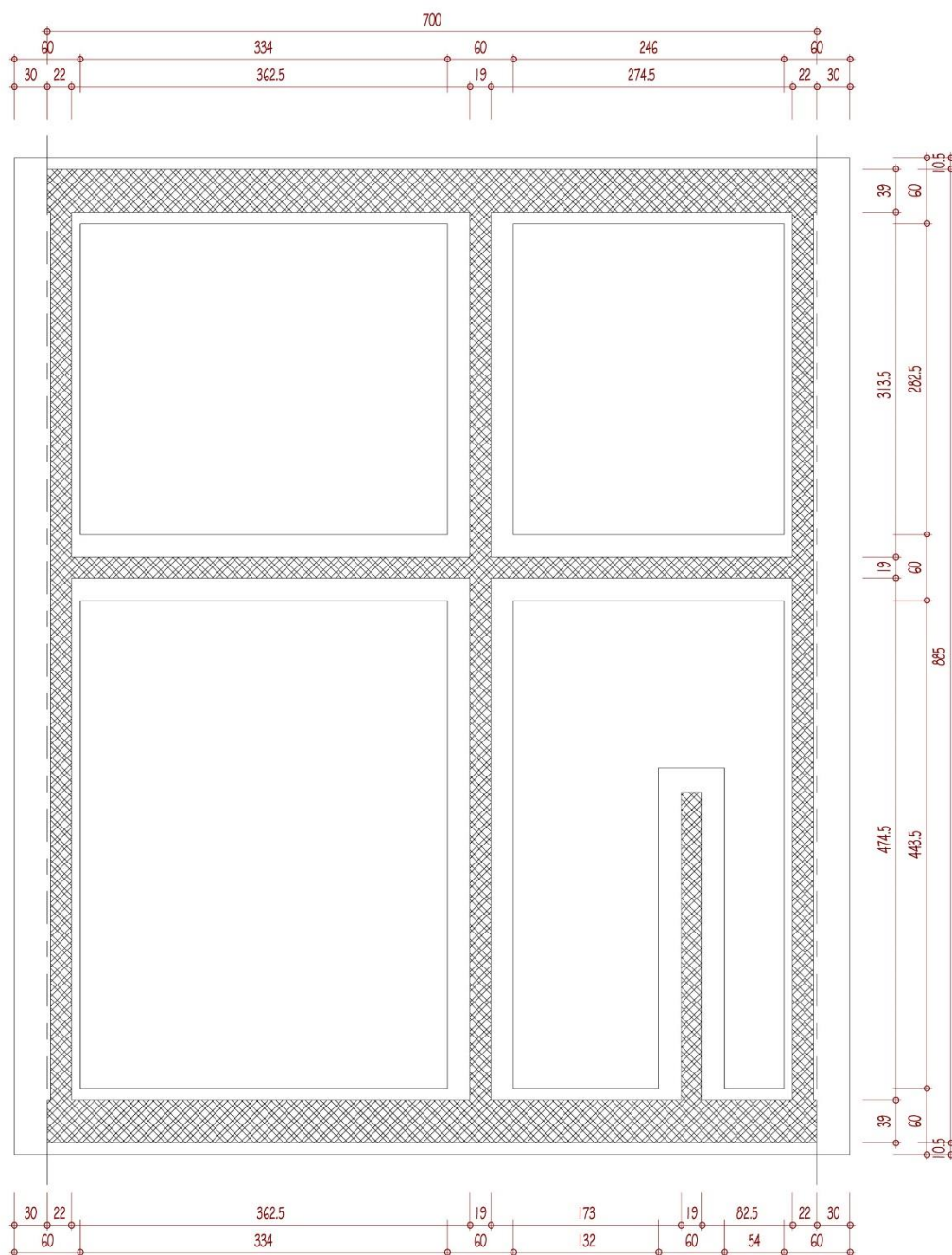
GDR-architecten bvba

A Adolf Samuelstraat 22 T 09/331 57 90
 9050 Gentbrugge F 09/232 08 23
 U www.gdr-architecten.be E info@gdr-architecten.be

PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIE NOTA

22/08/2017 11:14:51

WONING TYPE 3/4
 VHPLAN08 - PO2

Schaal 1 : 50

I Grondplan fundering

Figuur 5: Funderingsplan woning type 3/4 (GDR-architecten)

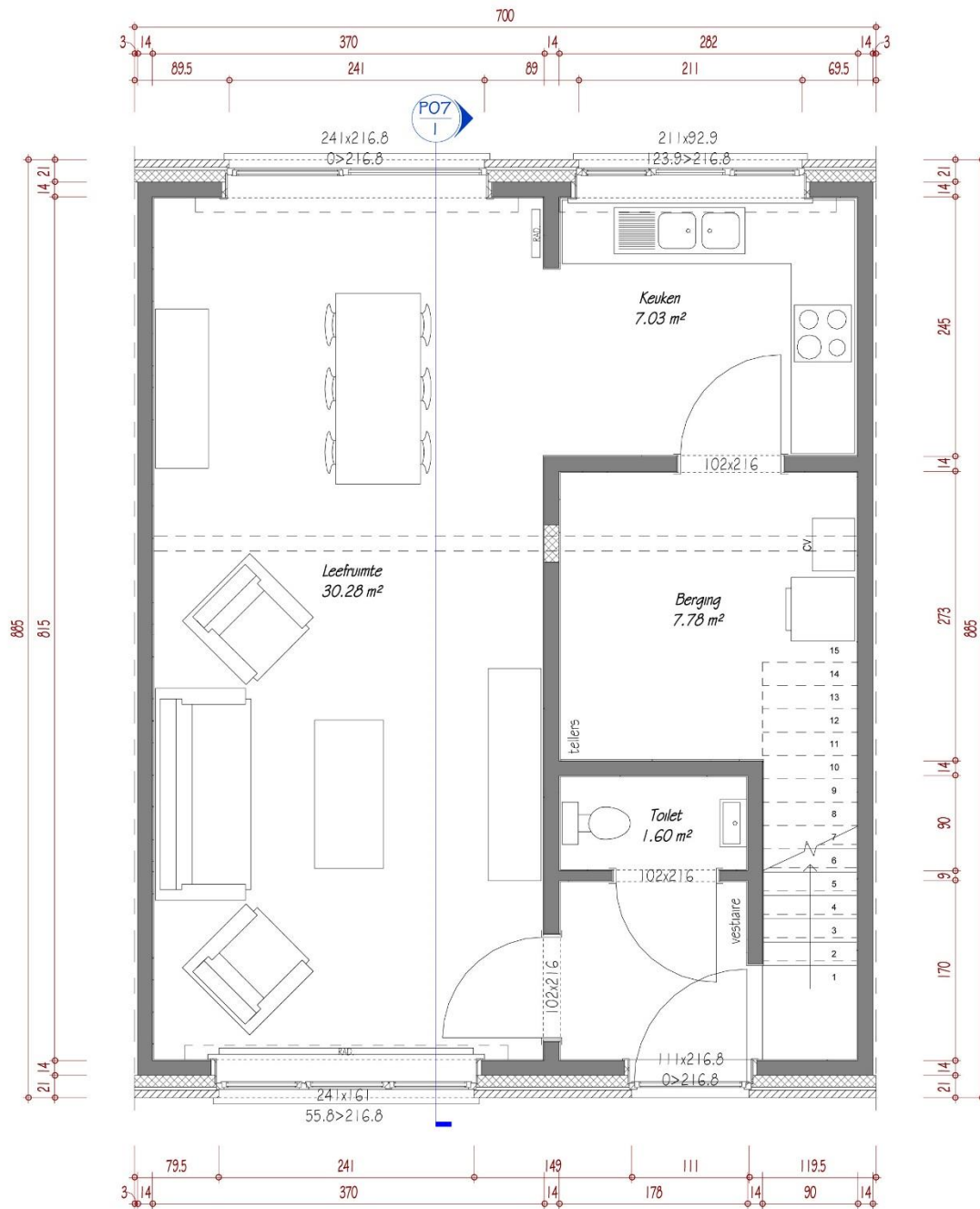
GDR-architecten bvba

A Adolf Samuëlstraat 22 T 09/331 57 90
 U 9050 Gentbrugge F 09/232 08 23
 U www.gdr-architecten.be E info@gdr-architecten.be

PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIE NOTA

22/08/2017 11:14:51

WONING TYPE 3/4
 VHPLAN08 - P03

Schaal 1 : 50

I Grondplan gelijkvloers

Figuur 6: Grondplan gelijkvloers woning type 3/4 (GDR-architecten)

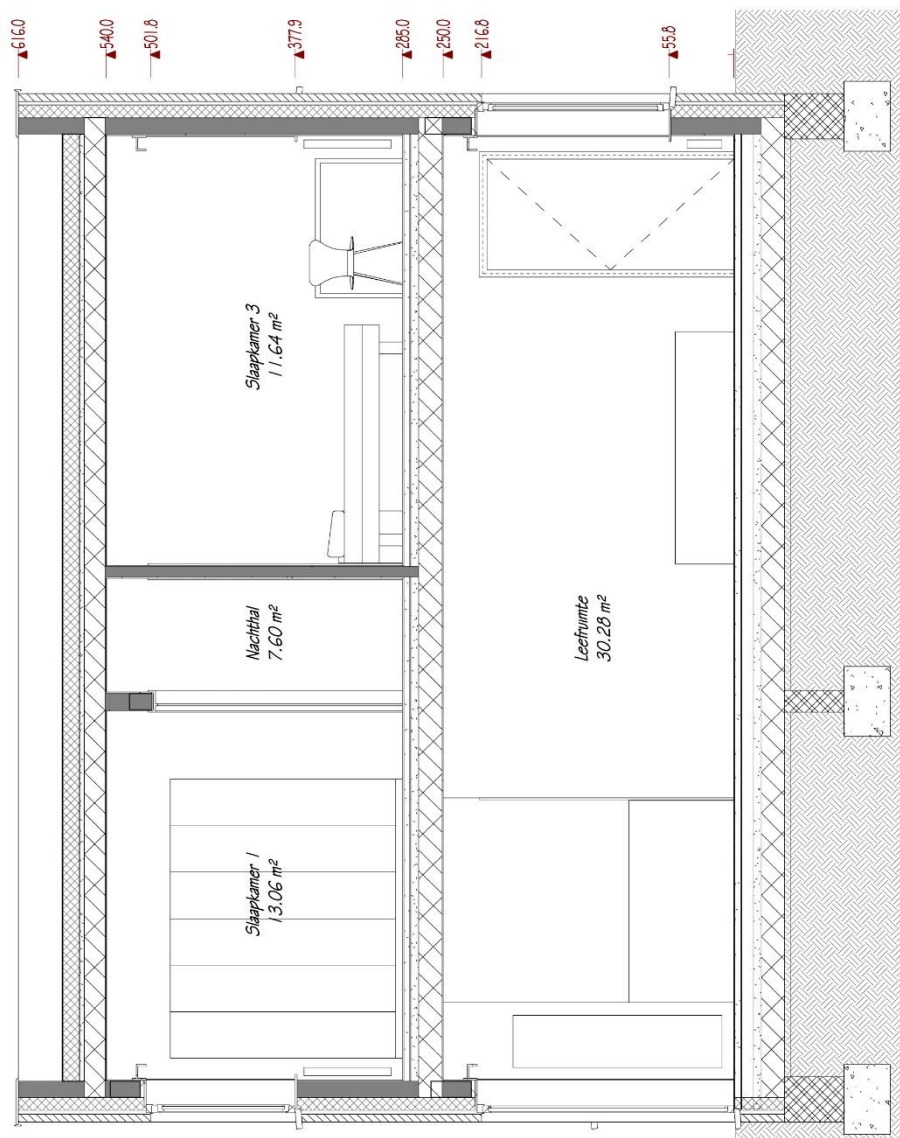
GDR-architecten bvba

A Adolf Samuelstraat 22
9050 Gentbrugge
U www.gdr-architecten.be

T 09/331.57.90
F 09/232.08.23
E info@gdr-architecten.be

PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIE NOTA 17/05/2017

WONING TYPE 3/4
VHPLAN08 - P07

Schaal 1 : 50
I Doorsnede A

Figuur 7: Doorsnede woning type 3/4 (GDR-architecten)

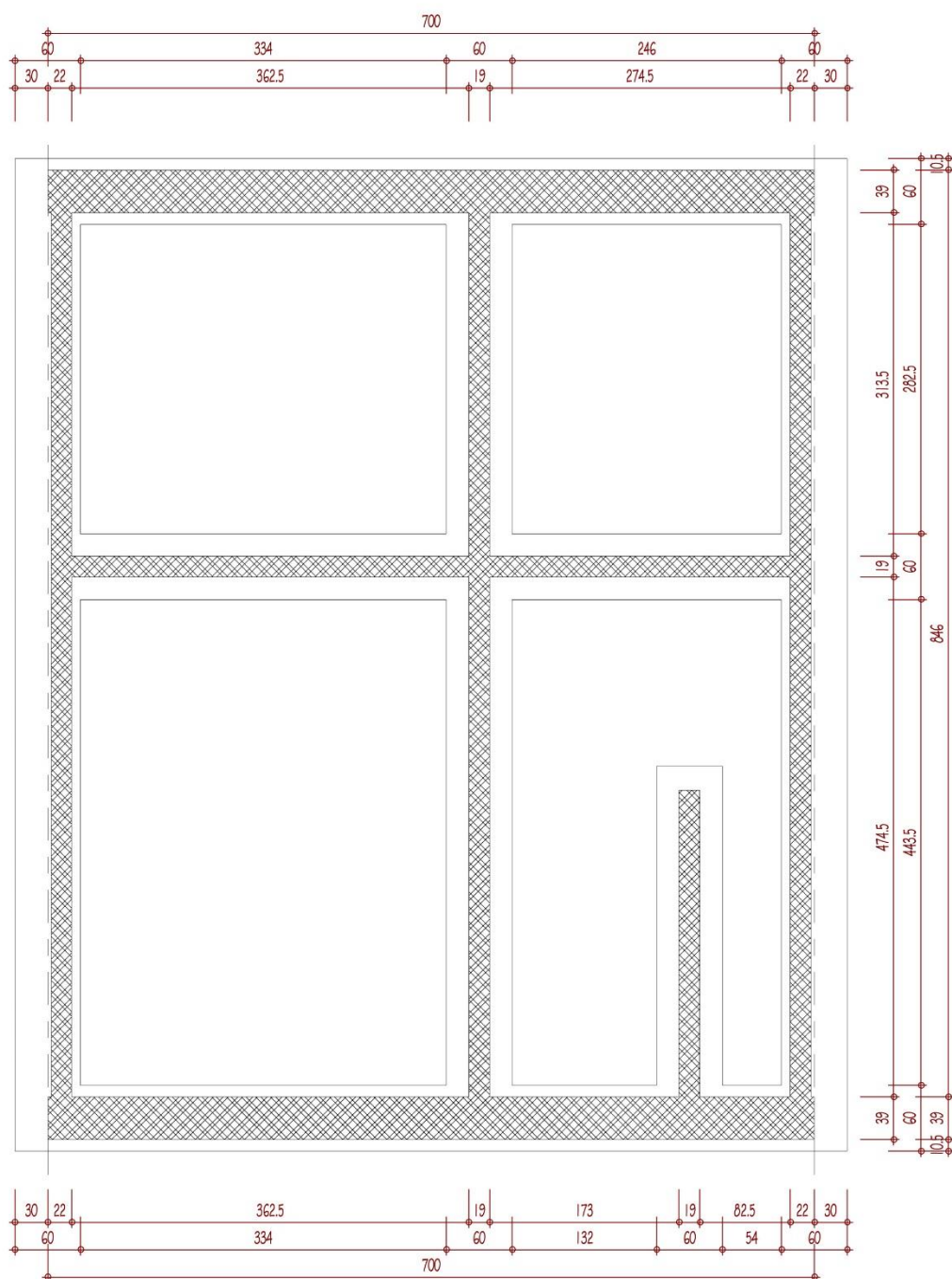
GDR-architecten bvba

A. Adolf Samuëlstraat 22 T 09/331 57 90
 9050 Gentbrugge F 09/232 08 23
 U www.gdr-architecten.be E info@gdr-architecten.be

PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIE NOTA

22/08/2017 11:41:40

WONING TYPE 3/5
 VHPLAN08 - POB

Schaal 1 : 50

I Grondplan fundering

Figuur 8: Funderingsplan woning type 3/5 (GDR-architecten)

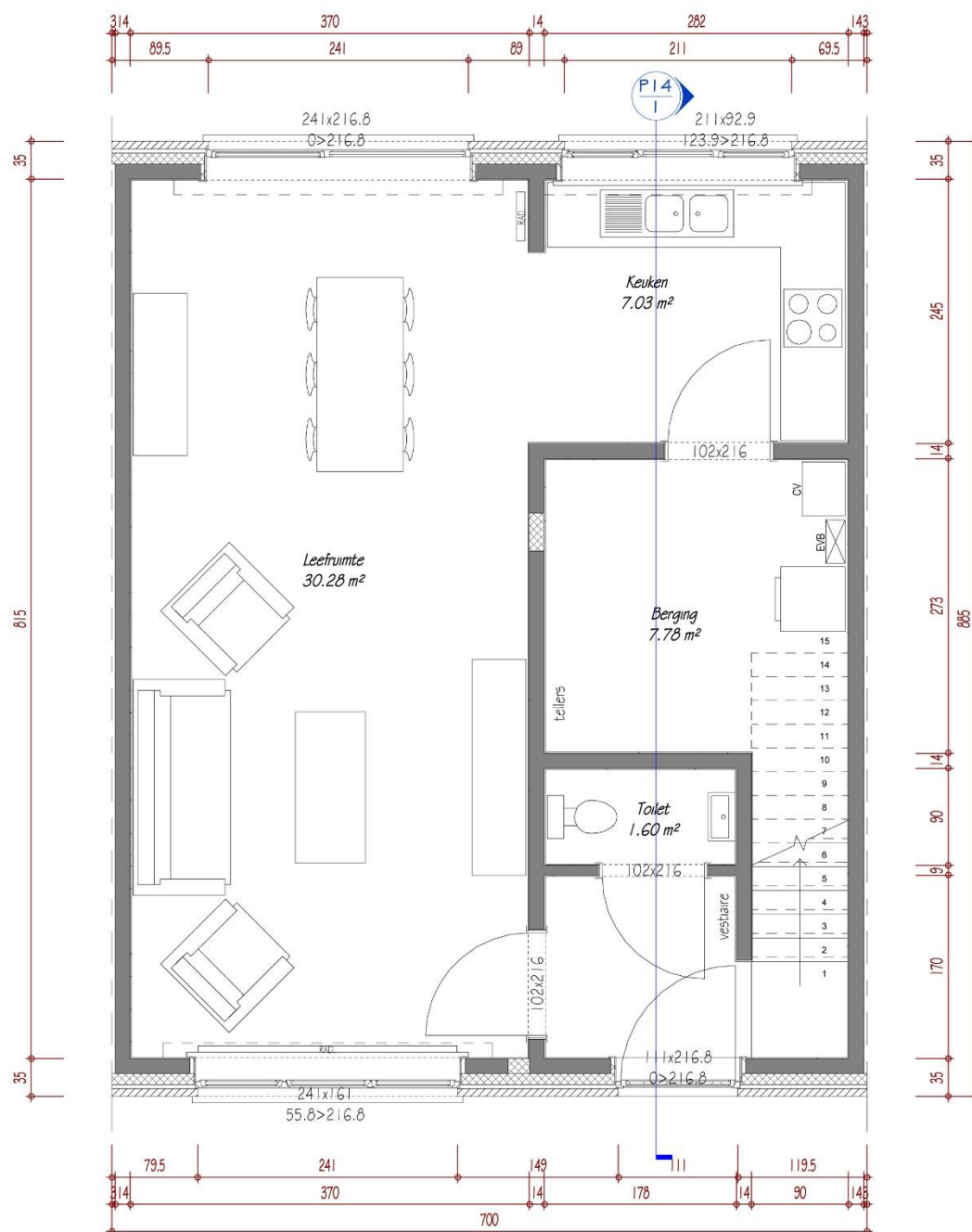
GDR-architecten bvba

A Adolf Samuelstraat 22 T 09/331 57 90
 9050 Gentbrugge F 09/232 08 23
 U www.gdr-architecten.be E info@gdr-architecten.be

PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIE NOTA

22/08/2017 11:41:40

WONING TYPE 3/5
 VHPLAN08 - P09

Schaal 1 : 50

I Grondplan gelijkvloers

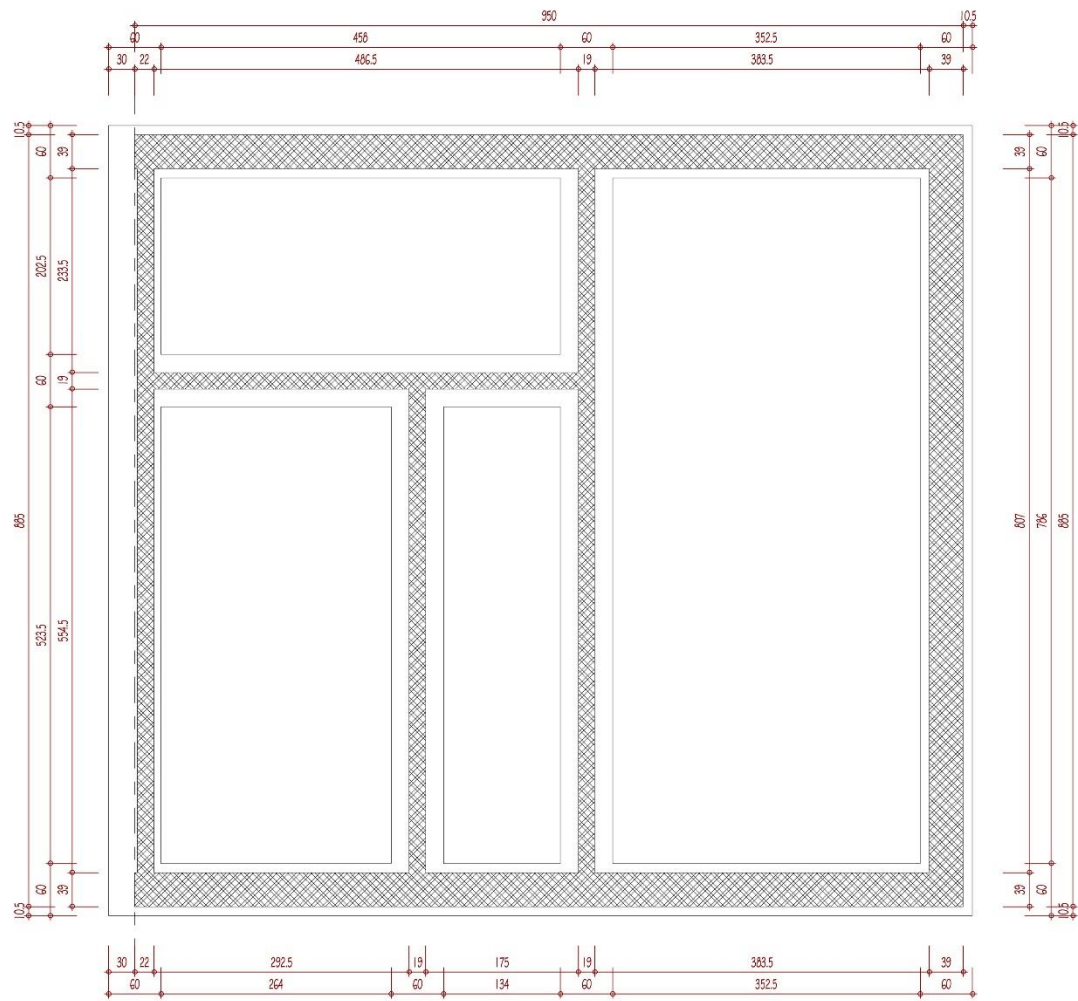
Figuur 9: Grondplan gelijkvloers woning type 3/5 (GDR-architecten)

Figuur 10: Doorsnede woning type 3/5 (GDR-architecten)

T:\Mariakerke_Zuidbroek\architectuur\grondplannen\GDR-7\woningtype46\GDR-7.dwg

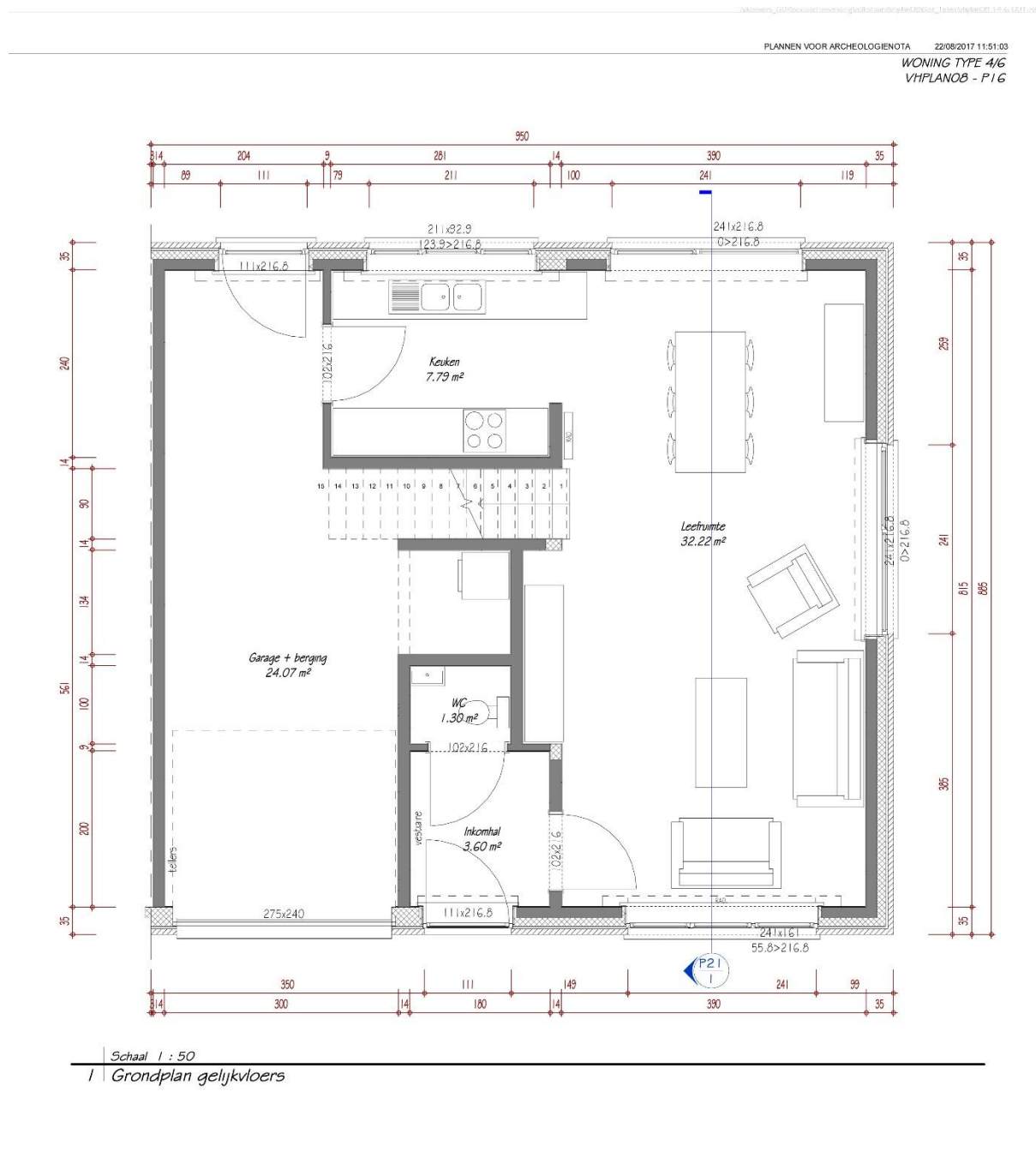
PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIE NOTA 22/08/2017 11:51:02

WONING TYPE 4/6
VHPLAN03 - P15

Schaal 1 : 50

1 Grondplan fundering

Figuur 11: Funderingsplan woning type 4/6 (GDR-architecten)

Figuur 12: Grondplan gelijkvloers woning type 4/6 (GDR-architecten)

GDR-architecten bvba

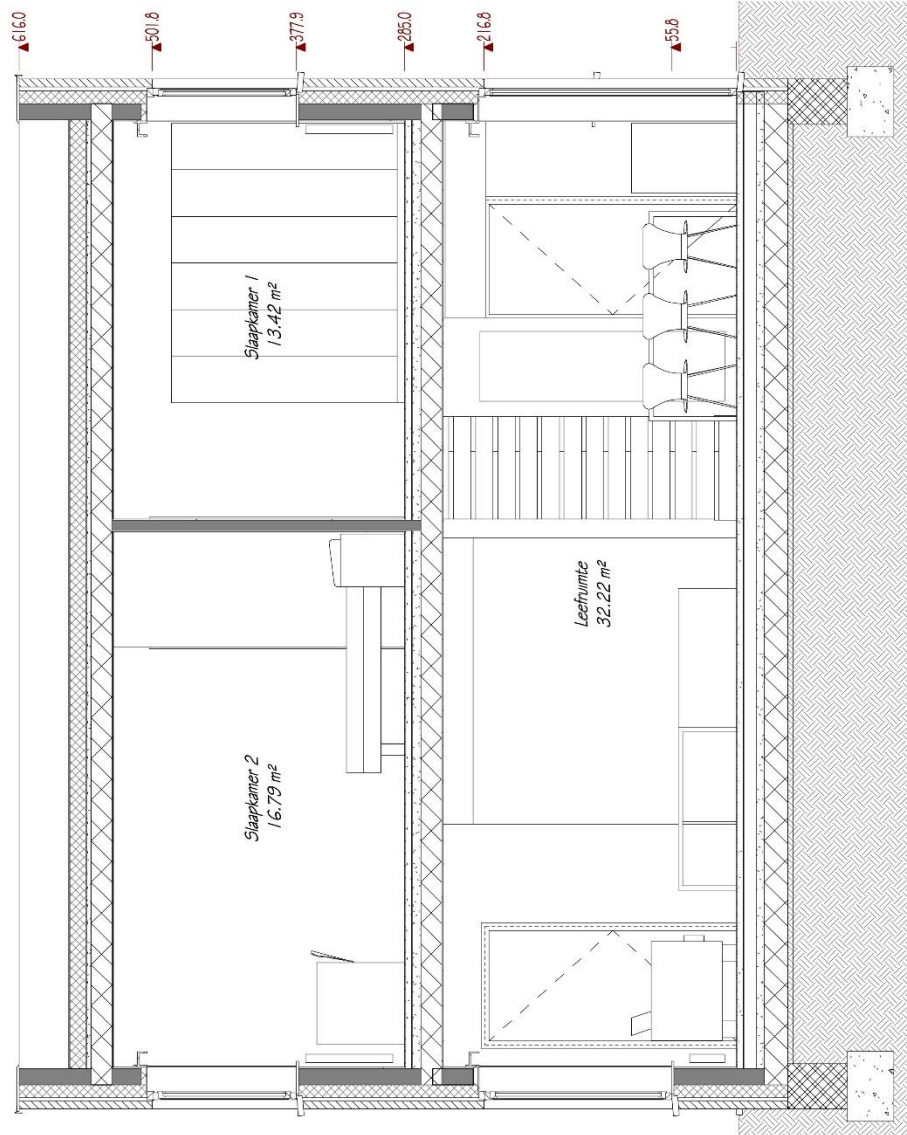
A Adolf Samuëlstraat 22
9050 Gentbrugge
U www.gdr-architecten.be

T 09/331.57.90
F 09/232.08.23
E info@gdr-architecten.be

PLANNEN VOOR ARCHEOLOGIE NOTA

22/08/2017 11:53:44

WONING TYPE 4/6
VHPLAN08 - P21

Schaal 1 : 50
I Doorsnede C

Figuur 13: Doorsnede woning type 4/6 (GDR-architecten)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied. Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de kaart van Gent door Jacques Horenbault (1619), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) en de Vandermaelenkaart (1846-1854) worden vijf momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

Ook de dienst Stadsarcheologie Gent werd geraadpleegd.

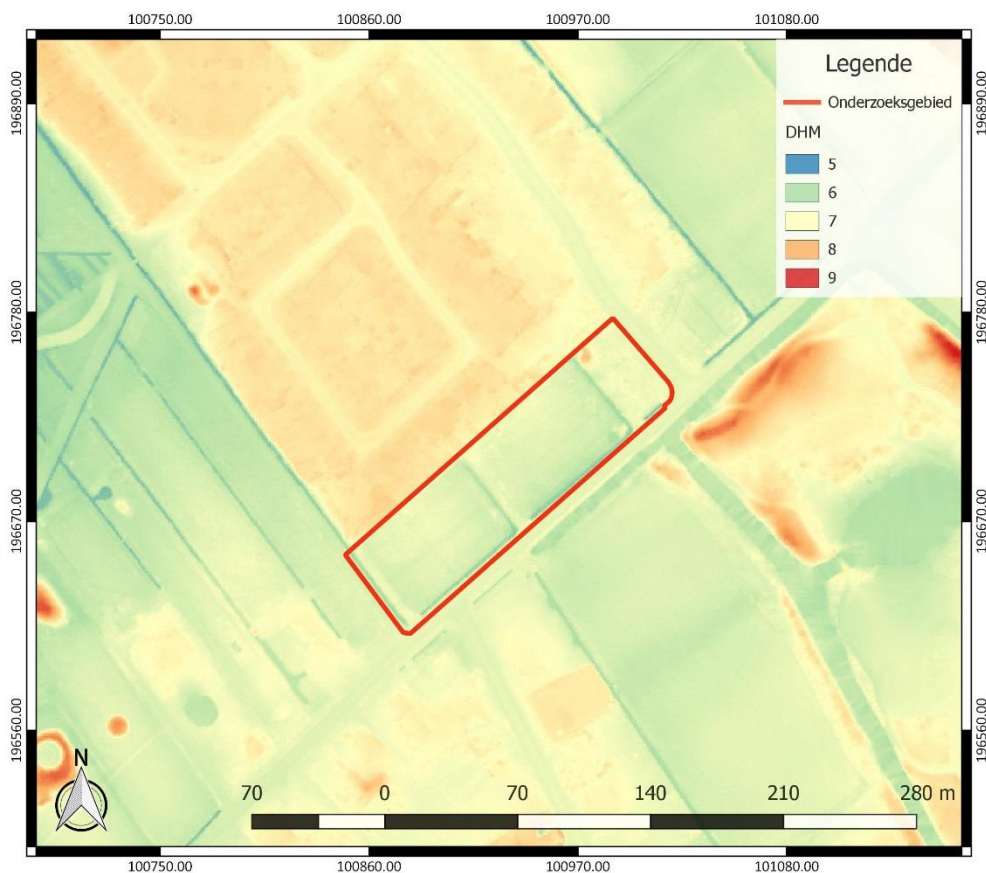
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

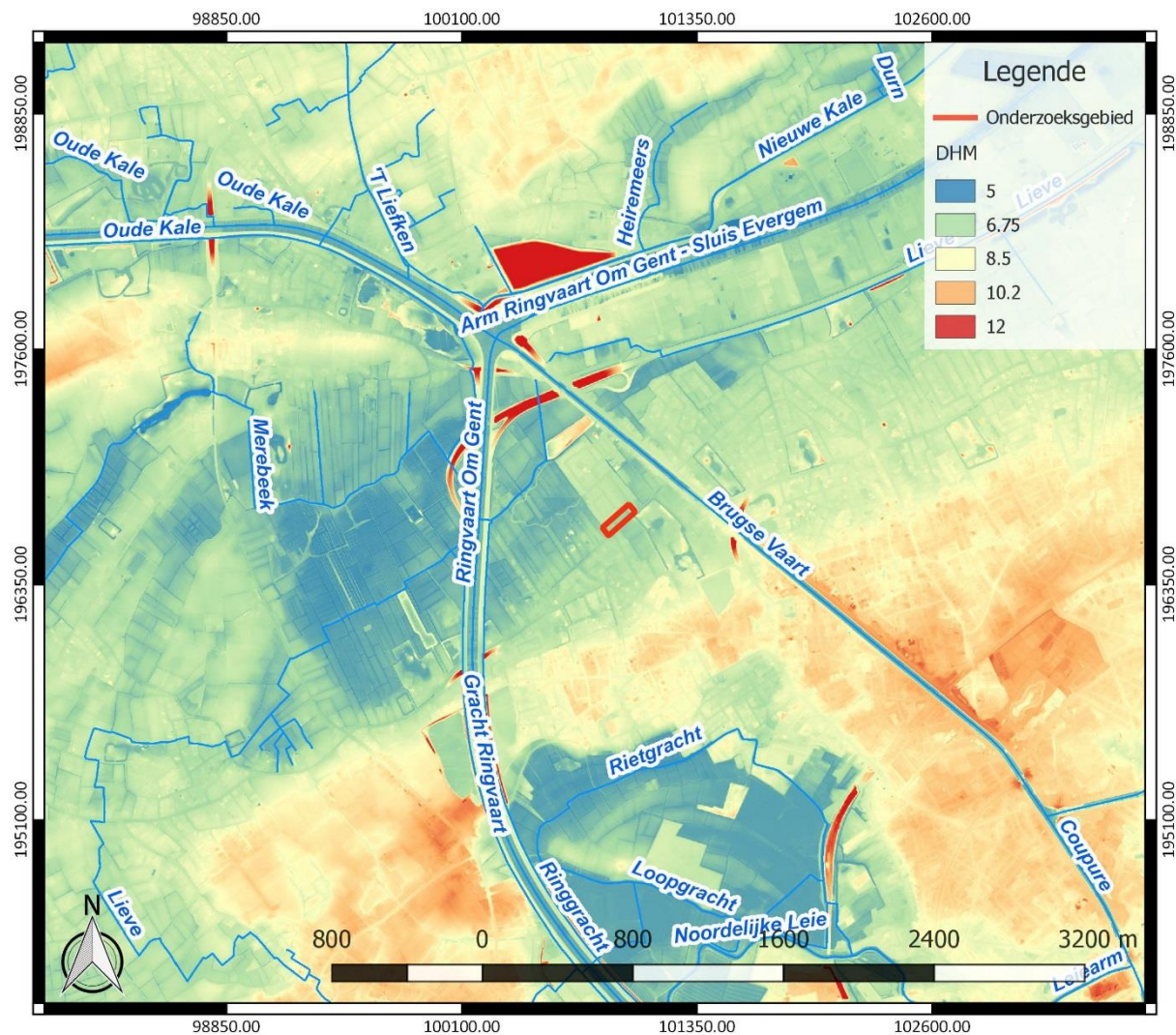
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noordwesten van het historische centrum van Mariakerke, tussen Zuidbroek in het zuidoosten, de Jupiterstraat in het noordwesten en de Marsstraat in het noordoosten (Figuur 14). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Hydrografisch behoort het tot het bekken van de Gentse Kanalen. Het onderzoeksgebied is gelegen in de nabijheid van verschillende kanalen en grachten. De Lieve (ten noorden), de Brugse Vaart (ten noordoosten), de Coupure (ten zuidoosten), de Rietgracht en de Loopgracht (ten zuiden) zijn daarvan de meest nabijgelegen (Figuur 16).

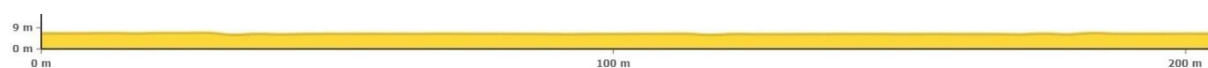
Figuur 14: Luchtfoto van 2016 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 15: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

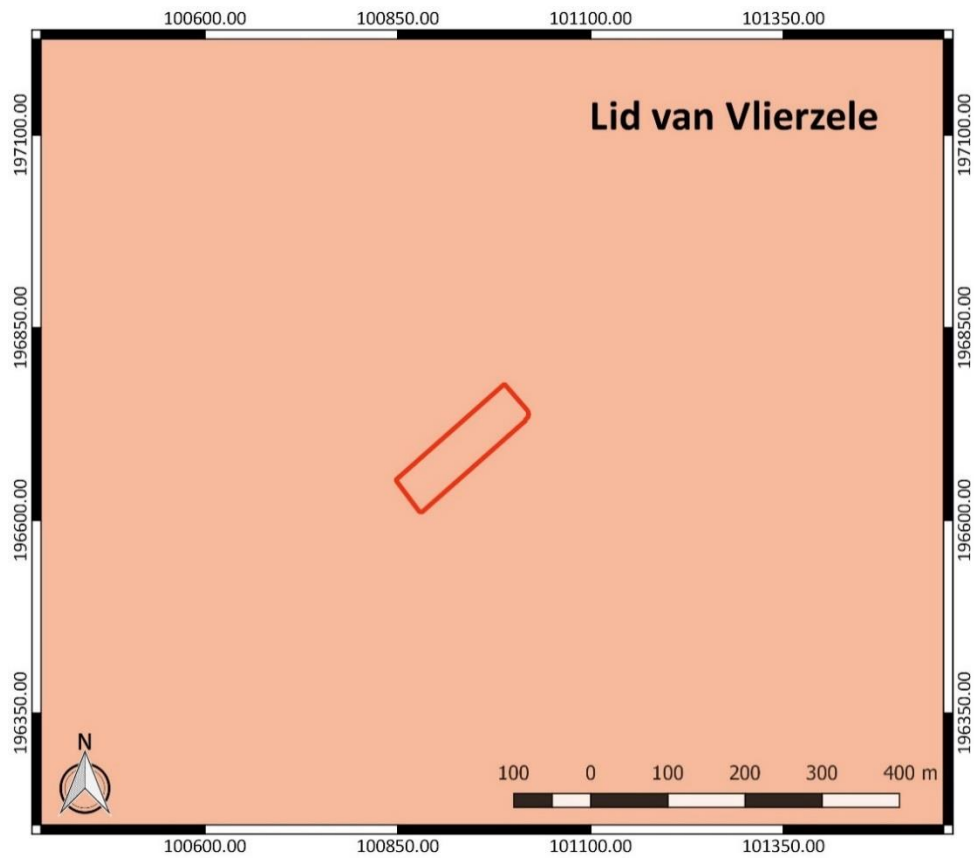
Figuur 16: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

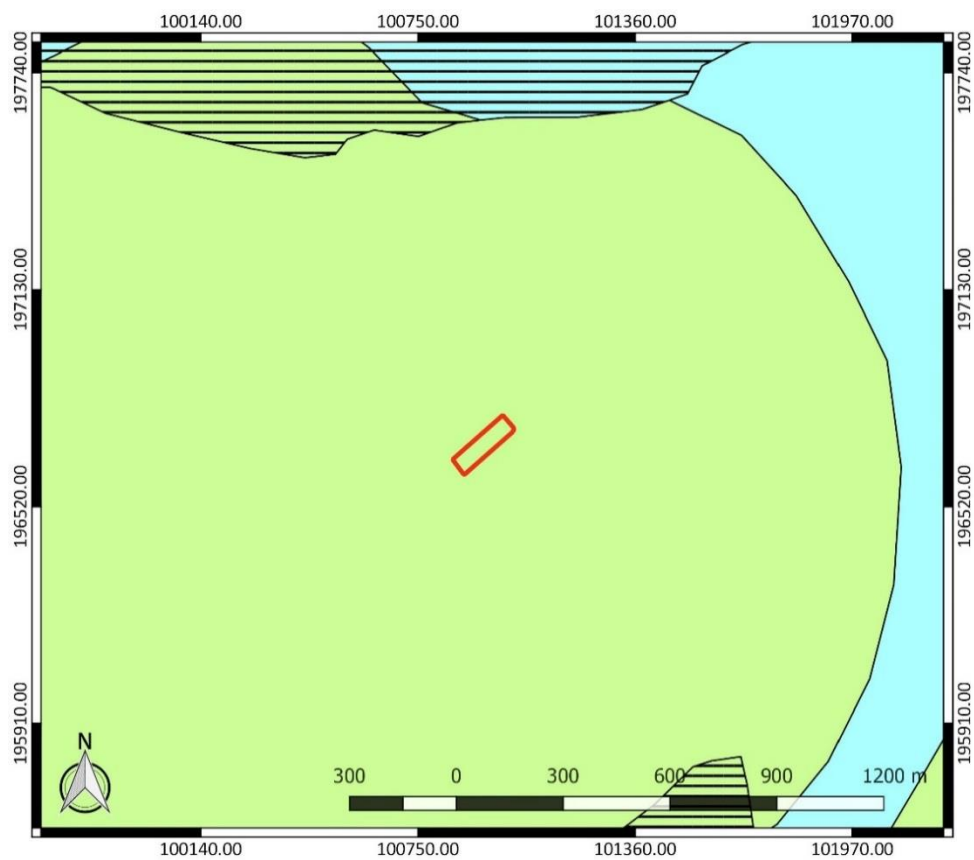
Figuur 17: Hoogteverloop van noordoost naar zuidwest (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch situeert Gent zich ter hoogte van de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. Deze neemt de vorm aan van een brede zandige vlakte, die ontstaan is tijdens het fluvioperiglaciaal Weichseliaan. Het gebied ontwikkelde zich tot een laagterras door de Holocene insnijding van de Schelde. De Scheldevallei wordt gekenmerkt door een vrij vlak tot licht golvend reliëf vanwege de morfologie van de fluvioperiglaciaal afzettingen. Er zijn in de streek ook lokale opstuivingen of dekzandaccumulaties te vinden, waardoor er topografische verhogingen van ongeveer 1 m ontstaan zijn. In het gebied bevinden zich de Holocene alluviale valleien van zowel de Leie als de Schelde, met een sterk meanderend karakter.³ Het onderzoeksgebied is gelegen op een hoogte van 6,3 tot 7,1 m TAW (Figuur 15, Figuur 17). Bebouwde percelen in de omgeving zijn duidelijk hoger gelegen. Ze werden opgehoogd.

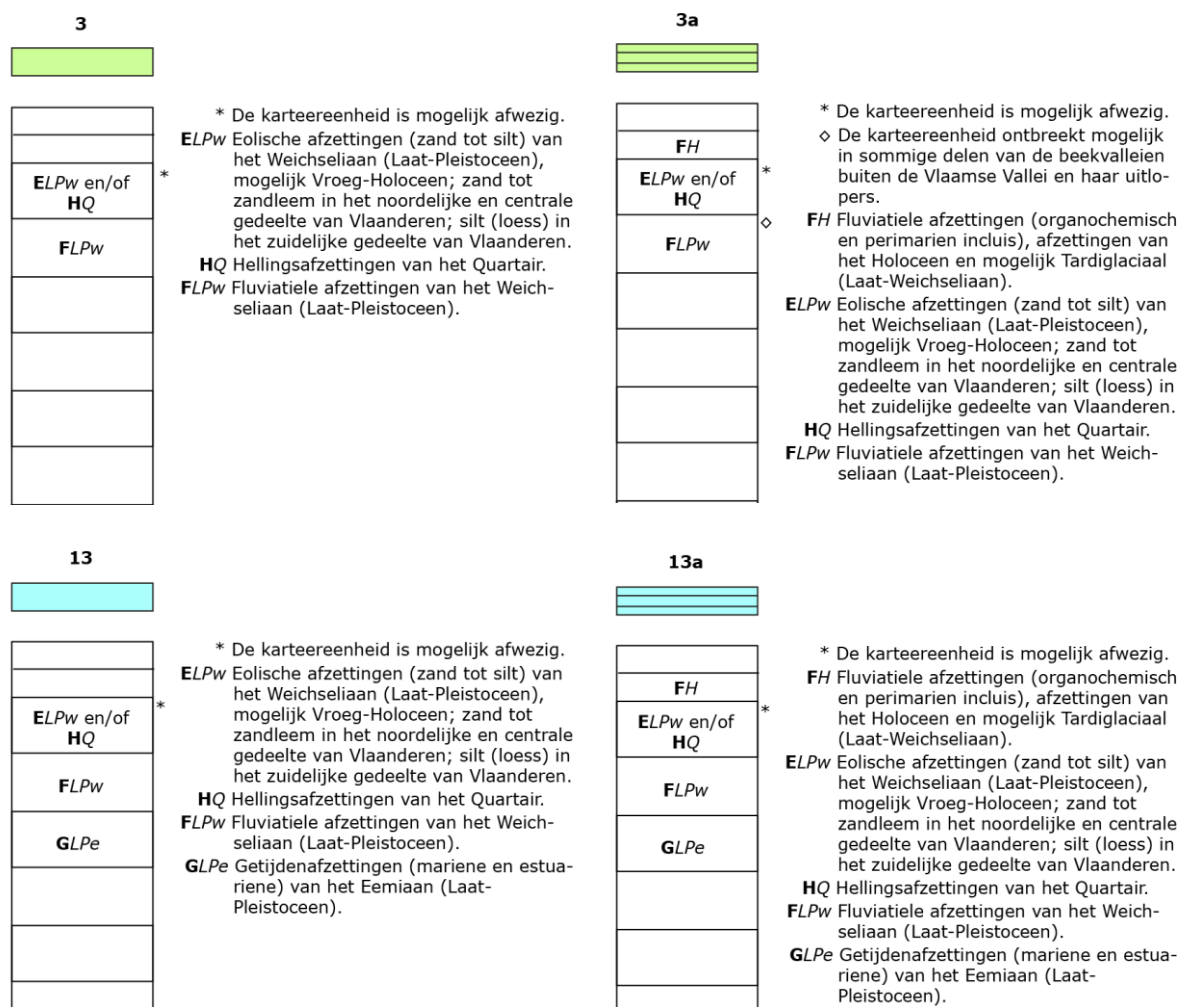
³ De Moor 2000, 6-7

Figuur 18: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

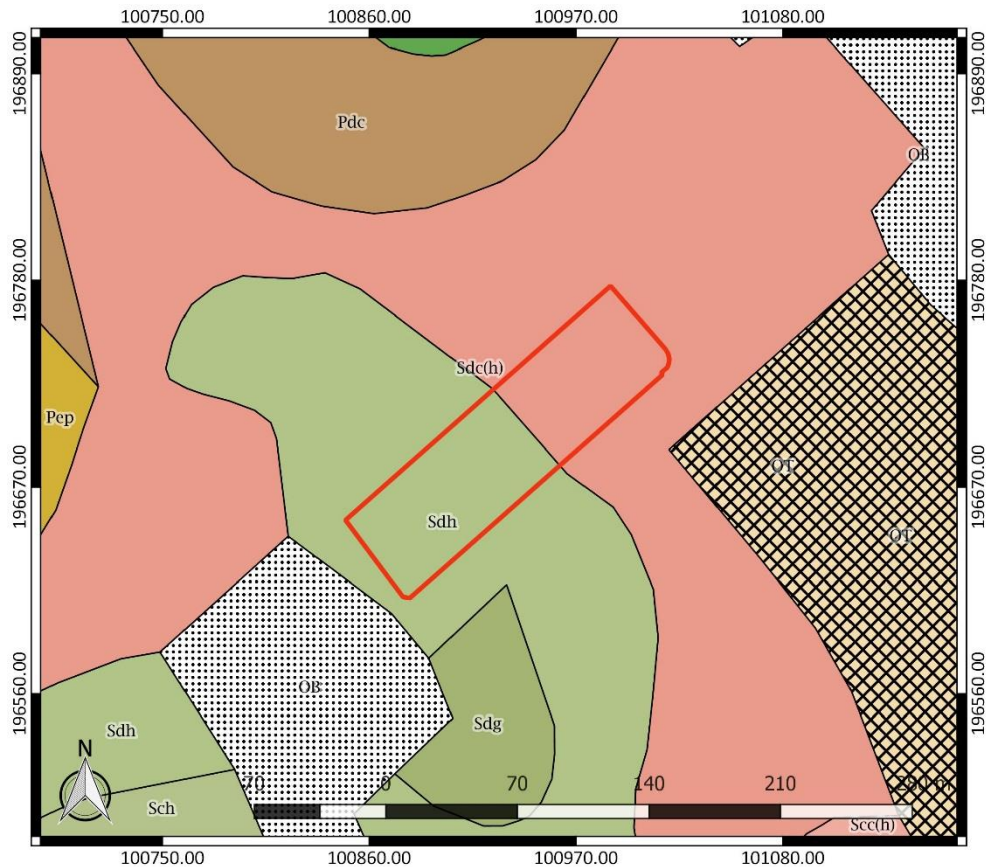
De tertiaire ondergrond (Figuur 18) behoort tot het Lid van Vlierzele. Deze ondergrond bestaat uit groen tot grijsgroen fijn zand, dat soms kleihoudend is, met plaatselijk dunne zandsteenbankjes die glauconiethoudend en glimmerhoudend zijn.⁴

De quartairgeologische kaart (Figuur 19) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich oudere fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Gearceerd op de kaart zijn ook nog jongere fluviale afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) boven de hierboven genoemde afzettingen te vinden. In de omgeving van het onderzoeksgebied komen ook nog oudere getijdenafzettingen van het Eemiaan (Laat-Pleistoceen) voor. Ze zijn op de kaart in het lichtblauw weergegeven.⁵

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

De bodemkaart (Figuur 21) toont dat binnen het terrein een matig natte lemig zandbodem te verwachten is. In het noordoosten is dat met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Sdc(h)) en in het overige deel van het terrein met een verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Sdh). Een vergelijkbare bodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Sdg) en een matig droge lemig zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont (Sch) wordt respectievelijk ten zuiden en zuidwesten verwacht. Ten westen geeft de bodemkaart een natte licht zandleembodem zonder profiel (Pep) weer en ten noorden een matig natte met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pdc). Ten slotte zijn er in de omgeving ook nog bebouwde zones (OB) en sterk vergraven gronden (OT) aangegeven.

Figuur 21: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied is op de bodemgebruikskaart een klein gebouw te bemerken. Voor het overige wordt het terrein volgens de kaart ingenomen door gras, struiken, en bomen (Figuur 22). Dit stemt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 14).

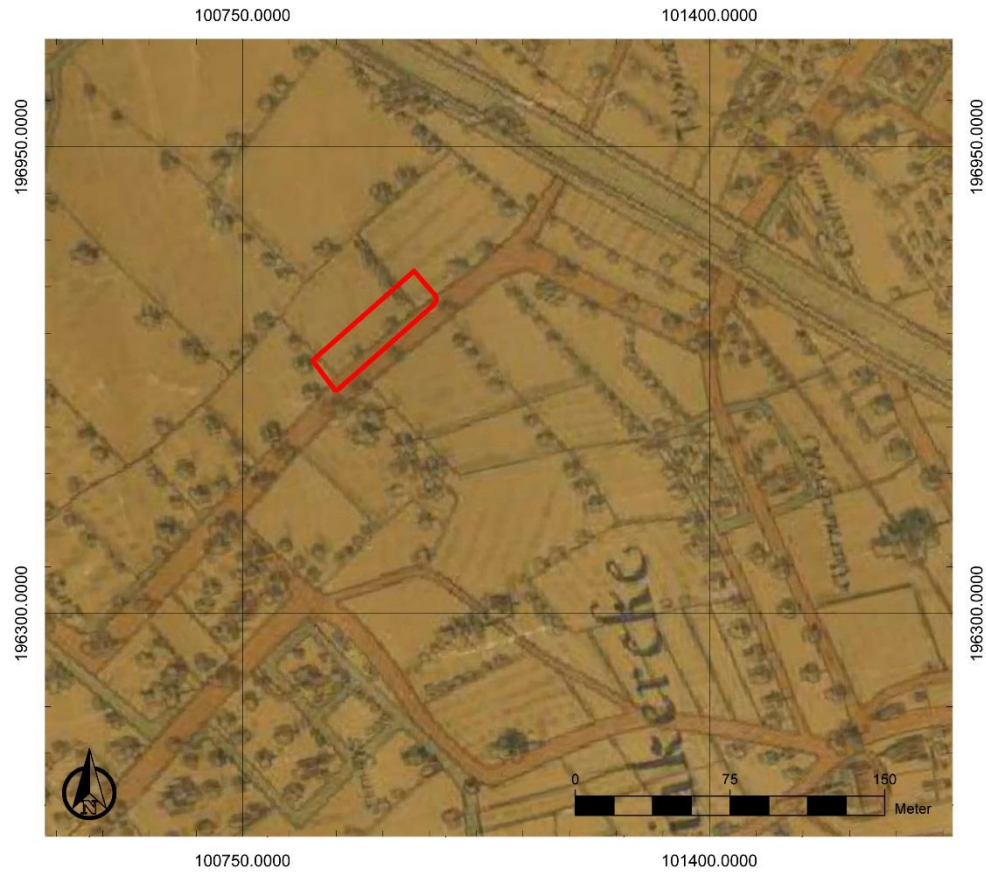
Figuur 22: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

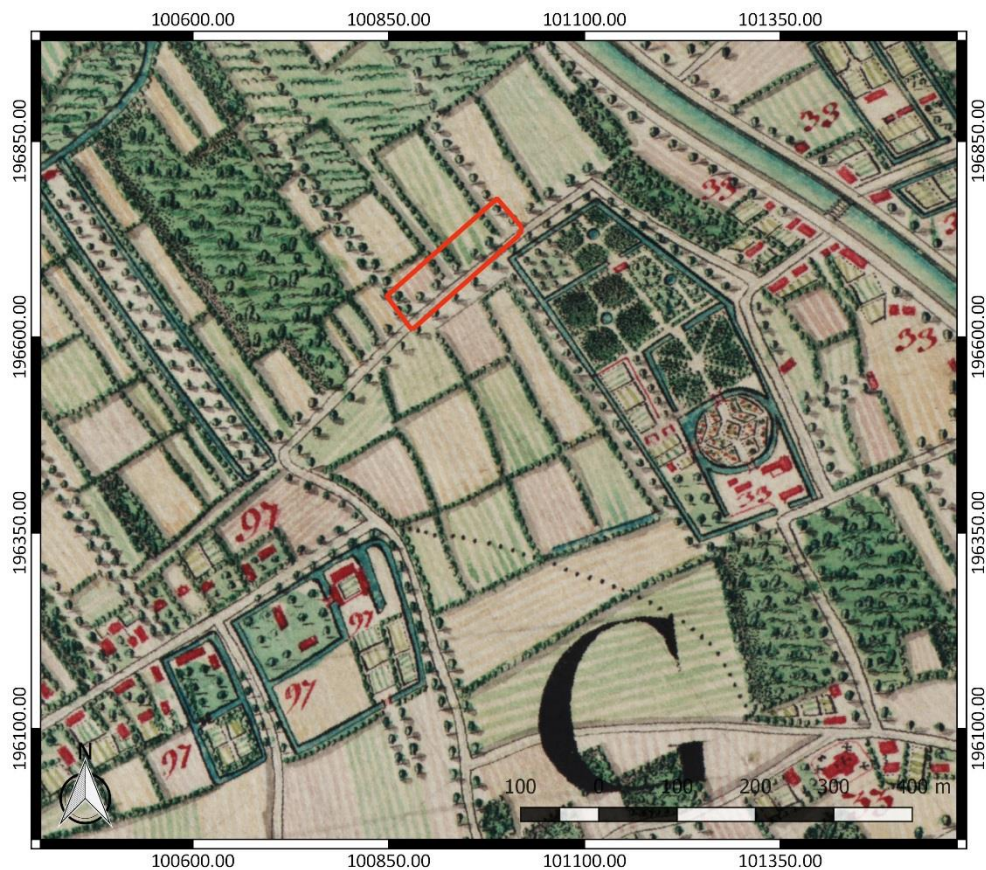
Mariakerke bestond vanaf de middeleeuwen uit dertien heerlijkheden. De heerlijkheid Mariakerke hoorde bij de kasselrij van de Oudburg te Gent en was op kerkelijk vlak afhankelijk van de Gentse Sint-Pietersabdij. In de vroege middeleeuwen en in de 16de eeuw was Mariakerke vermoedelijk in het bezit van het geslacht van Raas van Gavere. De laatste "vrouw" van Mariakerke was Theresia Maria de Coninck, tot de afschaffing van de heerlijkheden in 1787. In de 17de eeuw werd de Brugse Vaart aangelegd. Dit gebeurde naar aanleiding van de Vrede van Antwerpen in 1609, waardoor de Schelde gesloten werd voor scheepvaart uit Vlaanderen. De uitgraving begon in 1613 en werd voltooid in 1619-22. Vanaf 1623 werd de vaart bevaren door trekschuiten of "bargies" en werd zo de belangrijkste verkeersader tussen Gent en Brugge. De bewoning van Mariakerke concentreerde zich vanaf dan aan weerszijde van de vaart. In de jaren '60 van de 20ste eeuw werd de Ringvaart gegraven.⁶

Op de kaart van Gent, opgemaakt door Jacques Horenbault (1619), is de Brugse vaart ten noordoosten van het terrein reeds te zien. Het onderzoeksgebied situeert zich ten noordwesten van het historische centrum van Mariakerke. Het terrein was onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als akkerland of als grasland (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**).

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Mariakerke, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121117> (geraadpleegd op 31 augustus 2017)

Figuur 23: Kaart van Gent, opgemaakt door Jacques Horenbault met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 24: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 24). Ten zuidoosten is een omwald kasteeldomein te onderscheiden. Het gaat om het kasteeldomein van Mariakerke, dat van feodale oorsprong is.⁷

Figuur 25: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

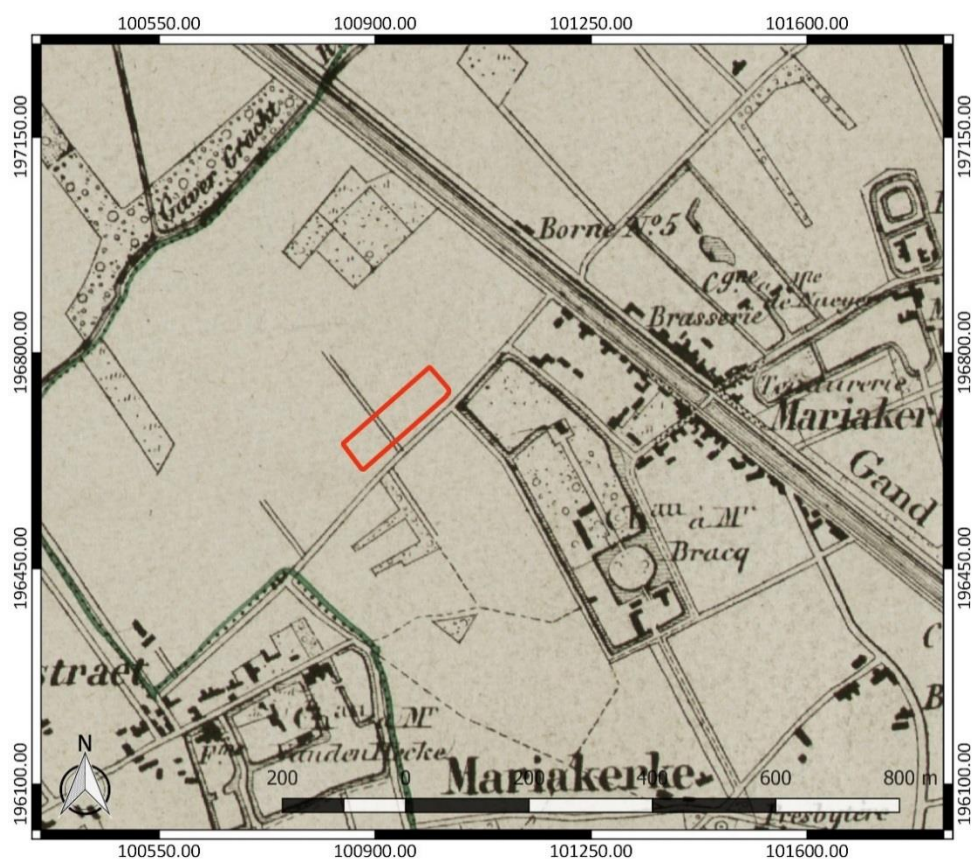
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) is het terrein nog steeds onbebouwd. Vermoedelijk was het nog steeds in gebruik als akkerland. De percelering lijkt al sterk op de huidige percelering (Figuur 25, **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Op de Vandermaelenkaart, genoemd naar cartograaf Philippe Vandermaelen (1846 – 1854), is het oorspronkelijke kasteel ten zuidoosten van het terrein nog aanwezig (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Op een topografische kaart, opgemaakt door het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) is dit niet langer het geval (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**). Aan het einde van de 19de eeuw werd het oorspronkelijke kasteel vervangen door het kasteel van Mariakerke of kasteel Claeys-Bouüaert, met behoud van de rechthoekige omgrachting rondom het domein, een deels bewaarde omwalde site binnenin het domein en een 18de eeuws tuinpaviljoen.⁸ Op de topografische kaart is ook te zien dat de bebouwing in de omgeving in beperkte mate uitgebreid is. Het onderzoeksgebied bleef in gebruik als landbouwgebied.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Kasteeldomein van Mariakerke [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/26610> (geraadpleegd op 5 september 2017).

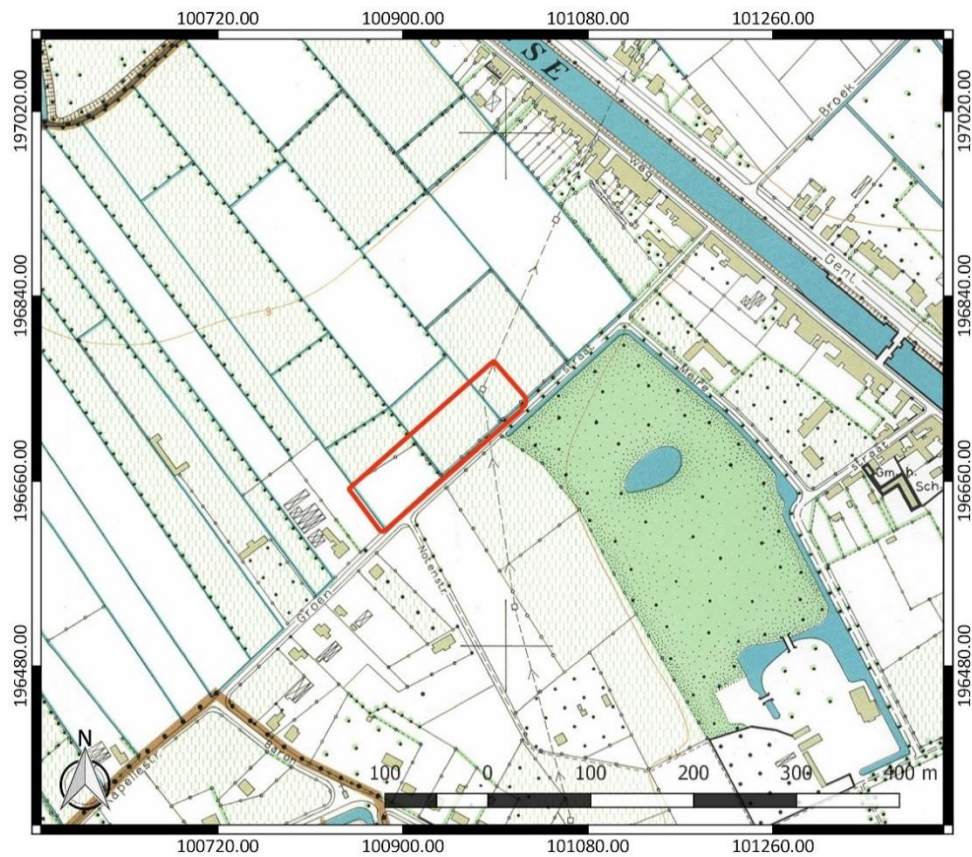
⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kasteel van Mariakerke met vijvers, walgrachten en tuinpaviljoen, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10219> (geraadpleegd op 31 augustus 2017)

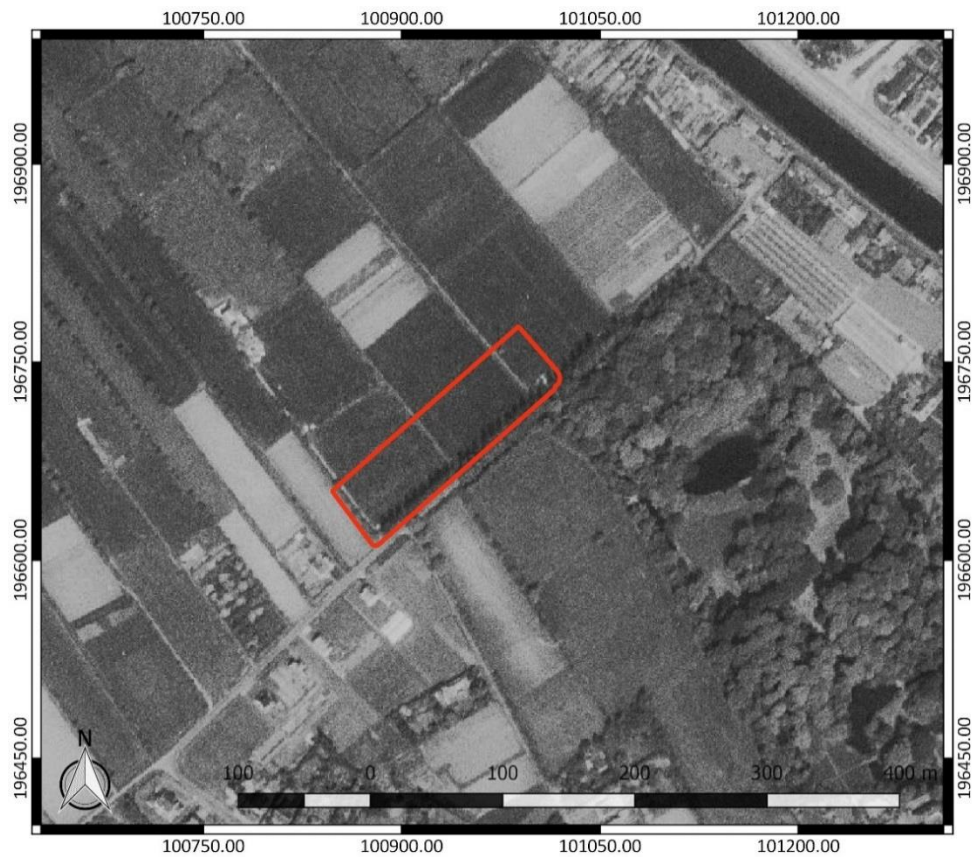
Figuur 26: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 27: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 28: Topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 29: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 30: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 29) geeft aan dat het terrein nog steeds in gebruik was als akkerland. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 30) toont dat de bebouwing in de omgeving van het onderzoeksgebied enorm uitgebreid is. Ten noordwesten is er een woonwijk aangelegd. Het onderzoeksgebied wordt nu ook ingenomen door grasland, zoals dat op een recente luchtfoto nog steeds het geval is (Figuur 14).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

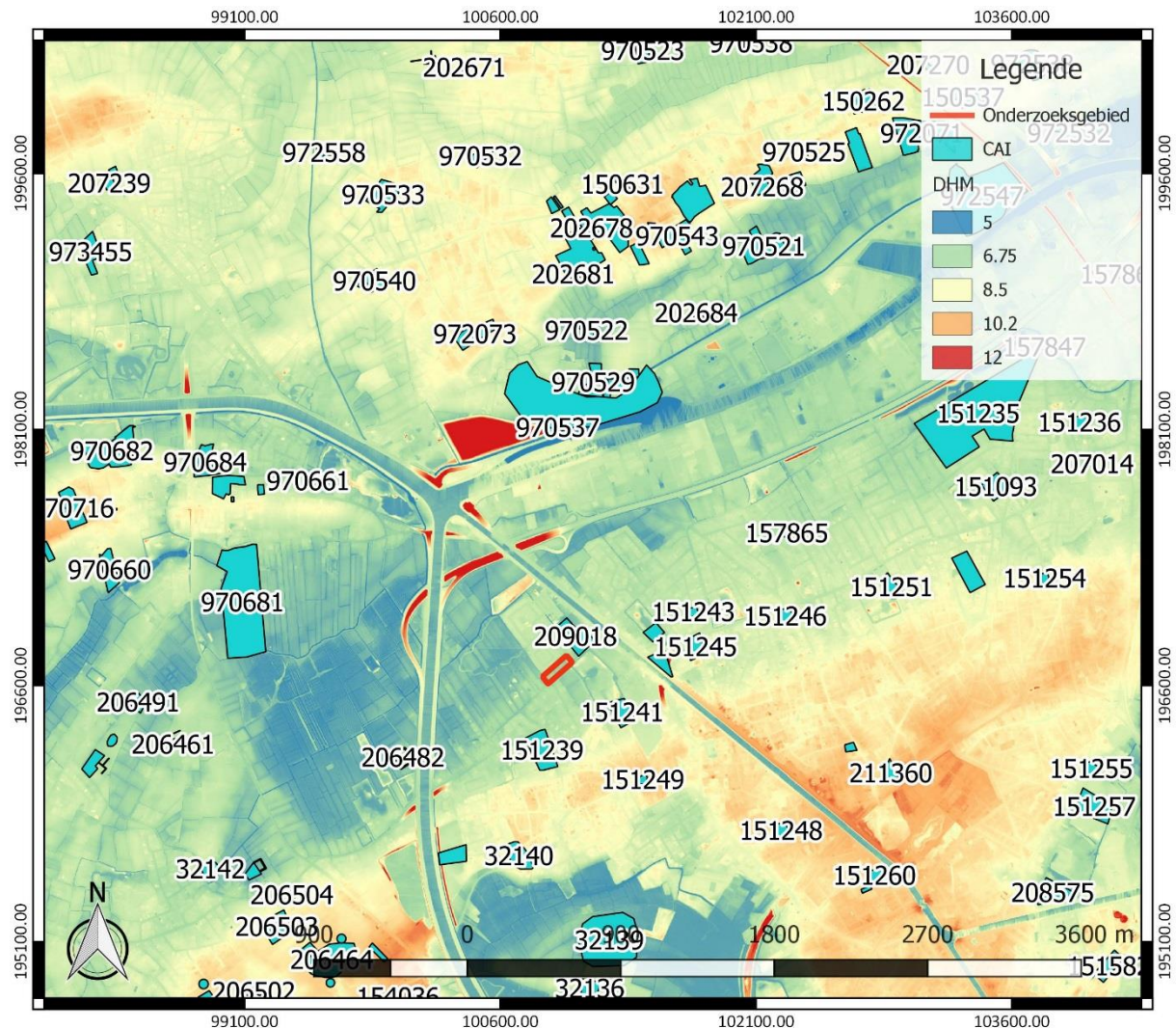
De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 31). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied zijn bij het Kasteel Ter Beken bij werkzaamheden in de 18de eeuw Romeinse munten en oudheden gevonden (CAI ID 151239). Via kaartstudie werd aangetoond dat er zich ook 16de-eeuwse site met walgracht bevond. Ten noordwesten van de walgrachtsite lag een schans, die werd aangelegd als verdediging tegen de Spaanse troepen. In de 18de eeuw werd het oude kasteel gesloopt en vervangen door een nieuw kasteel.⁹

In de nabije omgeving werden nog meer sites met walgracht uit de nieuwe tijd gelokaliseerd aan de hand van kaartstudie. Het gaat om de site van het eerder genoemde Kasteel van Mariakerke/Kasteel Claeys-Bouüaert (CAI ID 151241), de Walsite Coolman (151242 [ten zuidwesten van CAI ID 151245]),

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 151239, Kasteel Ter Beken (WSH001) (geraadpleegd op 1 september 2017)

de Walsite Braem (CAI ID 151243), de site van Les Cygnes/Les Fougères (CAI ID 151244 [ten zuidwesten van CAI ID 151243]), het Kasteel Van Tieghem de ten Berghe (CAI ID 151245) en het Kasteel Herry/Kollekasteel (CAI ID 151246). Het Kasteel Van Tieghem de ten Berghe was vanaf de 18de eeuw een hof van plaisance.¹⁰ Andere sporen uit de nieuwe tijd werden vlakbij gevonden, juist ten noordoosten van het onderzoeksgebied (CAI ID 209018). De vondsten bestaan uit enkele grachten en greppels.¹¹

Figuur 31: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DHM

Op verschillende locaties in de ruimere omgeving werden vondsten uit de steentijd aangetroffen. Het betreft voornamelijk losse vondsten van lithisch materiaal. Zo werden er ten noorden en ten noordoosten van het onderzoeksgebied afslagen, schrabbers, kernfragmenten, klingen en microklingen gevonden (CAI ID 970526 en CAI ID 970527 [beide ten oosten van CAI ID 970529], CAI

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 151241, Kasteel van Mariakerke/Kasteel Claeys-Bouüaert (WSH002); CAI ID 151242, Walsite Coolman (WSH003); CAI ID 151243, Walsite Braem (WSH004); CAI ID 151244, Les Cygnes/ Les Fougères (WSH005); CAI ID 151245, Kasteel Van Tieghem de ten Berghe (WSH006); CAI ID 151246, Kasteel Herry/Kollekasteel (WSH007) (geraadpleegd op 1 september 2017)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 209018, Zuidbroek (geraadpleegd op 1 september 2017)

ID 970529, CAI ID 970536 [ten noorden van CAI ID 970537] en CAI ID 157865).¹² Op locatie CAI ID 972081 (ten zuiden van CAI ID 970529) werd daarnaast ook nog een stekerafslag en een spits met geretoucheerde boord gevonden en op CAI ID 970530 (ten noorden van CAI ID 970537) kwam een fragment van een gepolijste bijl aan het licht.¹³

Er zijn ook enkele vondsten uit de metaaltijden gekend in de omgeving. Een losse vondst van aardewerk uit de bronstijd werd bijvoorbeeld aangetroffen op de vindplaats CAI ID 970536 (ten noorden van 970537).¹⁴ Op CAI ID 970526 (ten oosten van CAI ID 970529) werd een prehistorische of Romeinse scherf gevonden. Ook op CAI ID 970536 (ten noorden van 970537) en CAI ID 970529 (ten westen van CAI ID 970661) zijn mogelijk prehistorische of Romeinse scherven gevonden.¹⁵ Een vroegmiddeleeuwse motte situeert zich ter hoogte van CAI ID 32142. Op locatie CAI ID 970537 bevond zich ofwel een castrale motte ofwel een site met walgracht. Op nabijgelegen akkers is materiaal uit de volle middeleeuwen aangetroffen.¹⁶

Op verschillende locaties werden met cartografie en luchtfotografie walgrachtsites uit de middeleeuwen ontdekt. In het alluviumgebied van de Kale ligt bijvoorbeeld het Schouwbroek kasteel (CAI ID 970681), dat werd gesloopt en vervangen door een tweede (19de-eeuws) kasteel.¹⁷ Uit de late middeleeuwen dateert een walgrachtsite in de Beekstraat (CAI ID 206482).¹⁸

Daarnaast zijn er nog verschillende vondsten van middeleeuws aardewerk in de omgeving gemeld (CAI ID 970536 [ten noorden van 970537], CAI ID 970529 [ten westen van CAI ID 970661], CAI ID 151235 en CAI ID 970527 [ten oosten van CAI ID 970529]).¹⁹ Op diverse vindplaatsen werden middeleeuwse grachten en greppels met aardewerk aangetroffen (CAI ID 151235, CAI ID 970528 [ten oosten van CAI ID 970529] en CAI ID 157847 [ten noordoosten van CAI ID 151235]).²⁰ Op CAI ID 970528 (ten oosten van CAI ID 970529), CAI ID 970529 (ten westen van CAI ID 970661) en CAI ID 970536 (ten noorden van CAI ID 970537) werd laat- of post-middeleeuws aardewerk gevonden.²¹

In de ruimere omgeving zijn ook resten uit de nieuwe tijd aanwezig. Op locatie CAI ID 970529 (ten westen van CAI ID 970661) werden grachten uit de nieuwe tijd aangetroffen.²² Op CAI ID 970528 (ten oosten van CAI ID 970529) is een site met walgracht uit de nieuwe tijd gevonden.²³

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 970526, Westbeke (E133); CAI ID 970527, Westbeke (E161); CAI ID 970529, Westbeke (E163/164); CAI ID 970536, Westbeke (E287); CAI ID 157865, Breebroekstraat I (geraadpleegd op 1 september 2017)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 972081, Westbeke (EV6); CAI ID 970530, Westbeke (E166)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 970536, Westbeke (E287)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 970526, Westbeke (E133); CAI ID 970536, Westbeke (E287); CAI ID 970529, Westbeke (E163/164) (geraadpleegd op 1 september 2017)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32142, Kasteel De Motte; CAI ID 970537, Westbeke (E298) (geraadpleegd op 1 september 2017)

¹⁷ CAI ID 970681, Het Schouwbroek kasteel (V17) (geraadpleegd op 1 september 2017)

¹⁸ CAI ID 206482, (Beekstraat) (geraadpleegd op 1 september 2017)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 970536, Westbeke (E287); CAI ID 970529, Westbeke (E163/164); CAI ID 151235, Lange Velden; CAI ID 970527, Westbeke (E161) (geraadpleegd op 1 september 2017)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 151235, Lange Velden; CAI ID 970528, Westbeke (E162); CAI ID 157847, Liefkensstraat I (geraadpleegd op 1 september 2017)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 970528, Westbeke (E162); CAI ID 970529, Westbeke (E163/164); CAI ID 970536, Westbeke (E287) (geraadpleegd op 1 september 2017)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 970529, Westbeke (E163/164) (geraadpleegd op 1 september 2017)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 970528, Westbeke (E162) (geraadpleegd op 1 september 2017)

Recent werd ook nog een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd aan de Brugsevaart. Daarbij werden enkel sporen van landindeling uit de nieuwe en de nieuwste tijd vastgesteld. Er was geen sprake van een relevante archeologische vindplaats.²⁴

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

De gekende archeologische waarden die het dichtst bij het onderzoeksgebied gelegen zijn, wijzen slechts op een laag archeologisch potentieel voor het terrein. Net ten noordoosten van het onderzoeksgebied en verder ten noordoosten, aan de overzijde van de Brugse Vaart, werden enkel sporen vastgesteld uit de nieuwe en de nieuwste tijd. Het betrof er een nog grotere oppervlakte en de landschappelijke kenmerken van de terreinen zijn gelijk. Verder zijn in de nabije omgeving voornamelijk sites met walgracht te situeren, die gekend zijn van historische kaarten. De geraadpleegde historische kaarten geven voor het onderzoeksgebied geen concrete archeologische verwachting aan, behalve sporen van landindeling. Deze zijn gerelateerd aan het lange gebruik van het terrein als akkerland en als grasland. In de nabije omgeving is verder nog een Romeinse vondst gekend, maar deze dateert al uit de 18de eeuw en is landschappelijk te situeren op de overgang naar hoger gelegen gronden. In de ruimere omgeving zijn daarentegen verschillende vondsten gekend uit de steentijd, uit de metaaltijden, in beperkte mate uit de Romeinse tijd, uit de middeleeuwen en uit de nieuwe tijd.

Het onderzoeksgebied betreft een lager gelegen terrein dat gekenmerkt wordt door een matig natte bodem. Een gelijkaardige bodem is ook in de omgeving van het terrein te vinden. Het is wellicht de reden waarom er pas laat bebouwing te zien is op kaarten en luchtfoto's in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied. De bebouwde percelen nabij het onderzoeksgebied werden daarenboven ook opgehoogd, omwille van de natte eigenschappen van de bodem. De landschappelijke kenmerken van het terrein maken de kans eerder klein dat er sporen van bewoning en van begraving te verwachten zijn. De kans dat een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig is, wordt eveneens eerder laag ingeschat, omwille van het lange gebruik van het terrein als akkerland. We verwachten dat landbouwactiviteiten eventuele resten van een steentijd artefactensite verstoord zullen hebben.

Al deze elementen samen maken dat we het archeologisch potentieel van het terrein eerder laag inschatten.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Historische kaarten en luchtfoto's geven aan dat het terrein in de nieuwe tijd tot heden steeds in gebruik geweest is als akkerland en grasland. Dit geeft aan dat er geen grootschalige verstoringen te verwachten zijn binnen het onderzoeksgebied aan de hand van de gebruiksevolutie van het terrein tijdens de nieuwe en nieuwste tijd. We verwachten bijgevolg een goed bewaard bodemarchief.

²⁴ De Kreyger et al. 2017, 53

Wat is de impact van de geplande werken?

Op het terrein worden 25 woningen gerealiseerd. Daarvoor wordt het terrein eerst afgegraven over een diepte van ca. 30 cm. De funderingen kennen een verstoringsdiepte van ca. 1,20 m onder het huidige maaiveld. Regenwaterputten en dergelijke betekenen de grootste verstoring met een diepte van ca. 2,50 m onder het huidige maaiveld. De aanleg van de woningen betekent een verstoring over een oppervlakte van ca. 6454 m².

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied slechts een laag archeologisch potentieel kent. De aanwezigheid van relevante archeologische resten is niet volledig uit te sluiten, maar op basis van de beschikbare gegevens om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten, komen we tot de conclusie dat bijkomend archeologisch vooronderzoek ter hoogte van het onderzoeksgebied slechts een laag potentieel op kennisvermeerdering inhoudt. Dit is vooral gebaseerd op de landschappelijke ligging en onderzoeken in de omgeving met gelijkaardige landschappelijke kenmerken die geen relevante archeologische sporen opleverden. Omwille van het lage potentieel op kennisvermeerdering worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied slechts een laag archeologisch potentieel kent. De aanwezigheid van relevante archeologische resten is niet volledig uit te sluiten, maar op basis van de beschikbare gegevens om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten, komen we tot de conclusie dat bijkomend archeologisch vooronderzoek ter hoogte van het onderzoeksgebied slechts een laag potentieel op kennisvermeerdering inhoudt. Omwille daarvan worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

De Kreyger, F./A. De Logi/R. De Brant/J. Hoorne, 2017: Gent – Brugsevaart. Februari – maart 2017, (*DL&H-Archeologienota*), Adegem.

De Moor, G., 2000: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 22 Gent*, Gent.

4.2 Websites

Cartesius (2017)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2017)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

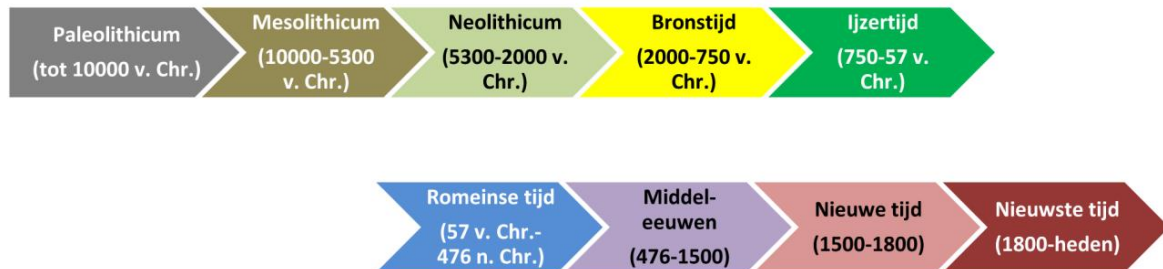
Geopunt Vlaanderen (2017)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017H144

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/08/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	30/08/2017
3	Overzichtskaart	Zone waar werken gepland worden	1:1	Digitaal	04/09/2017
4	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	21/09/2017
5	Bouwplan	Funderingsplan woning type 3/4	1:1	Digitaal	21/09/2017
6	Bouwplan	Grondplan gelijkvloers woning type 3/4	1:1	Digitaal	21/09/2017
7	Bouwplan	Doorsnede woning type 3/4	1:1	Digitaal	21/09/2017
8	Bouwplan	Funderingsplan woning type 3/5	1:1	Digitaal	21/09/2017
9	Bouwplan	Grondplan gelijkvloers woning type 3/5	1:1	Digitaal	21/09/2017
10	Bouwplan	Doorsnede woning type 3/5	1:1	Digitaal	21/09/2017
11	Bouwplan	Funderingsplan woning type 4/6	1:1	Digitaal	21/09/2017
12	Bouwplan	Grondplan gelijkvloers woning type 4/6	1:1	Digitaal	21/09/2017
13	Bouwplan	Doorsnede woning type 4/6	1:1	Digitaal	21/09/2017
14	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	30/08/2017
15	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/08/2017
16	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	31/08/2017
17	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	30/08/2017
18	Quartairegeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	31/08/2017
19	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	30/08/2017
20	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	30/08/2017
21	Historische kaart	Kaart van Jacques Horenbault	1:1	Digitaal	30/08/2017
22	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	30/08/2017
23	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	30/08/2017
24	Historische kaart	Atlas cadastral parcellaire de la Belgique	1:1	Digitaal	30/08/2017
25	Historische kaart	Vandermaelenkaart	1:1	Digitaal	30/08/2017
26	Topografische kaart	Kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw	1:1	Digitaal	30/08/2017
27	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	30/08/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017H144

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2016	Digitaal	30/08/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	30/08/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	30/08/2017